Кошт паштовай перасылкі аплачана агулам.

Цана асобнага нумару 200.000 м.

ЗМАГАНЬНЕ

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: Вільня, Віленская вул. 12, п. 6. (Wileńska 12 m. 6). Рэдакцыя адчынена ад 12 да 2 г. штодня апрача сьвяточных дзён. Адміністрацыя ад 9 да 3 г.

Выходзіць два разы у тыдзень.
Падпіска на адзін месяц з дастаўкай да хаты 1.500000 м.
Для заграніцы удвая даражэй.

Непрынятыя у друк рукапісы назад не вяртаюцца.
Аплата надрукованага залежыць ад Рэдакцыі.
Цана абвестак: перад тэкстам 300.000 мк., сярод тэксту 250.000 м. і на 4 стр. 200.000 м., за радок пэтыту у 1 шп.

№ 5 (26). Вільня, Нядзеля, 13-га студзеня 1924 г. Год II.

Горкія плады.

Роўна год таму назад у склад тагачаснага „лібэральнага“ ўраду ген. Сікорскага ўвайшоў, як міністар фінансаў, п. Уладыслаў Грабскі, сучасны старшыня рады міністраў. Год таму назад, калі йшчэ за амэрыканскі доляр плацілі *толькі* дваццаць тысяч польскіх марак,—першы раз зроблена была спроба „валёрызацыі“ некаторых падаткаў. Але ўрад ген. Сікорскага даволі памяркоўна праводзіў у жыцьцё ідэю п. Грабскага, асьцярожна павялічываючы падаткі і акцызы на прадметы першае патрэбы. Да таго-ж і ўпадак вартасьці польскае маркі адбываўся тады, хоць і няўхільна, ды ня гэтак шыбка, ня гэткімі вялізарнымі скокамі, як цяпер. Дык і частковая „валёрызацыя“ скарбовых аплат адбывалася без значнейшага ўстрасеньня эканамічнага жыцьця гаспадарства.

З таго часу мінуў год. Урад ген. Сікорскага хутка разваліўся. Ягонае месца заняла, кажучы словамі левых газэт, „эндэцкая акупацыя“. Урад п. Вітаса павёў палітыку, якая імкнулася да здаваленьня патрэб і інтарэсаў выключна клясы ўласьнікаў—капіталістаў, фабрыкантаў, абшарнікаў і сялян-багатыроў. Пачалося руйнаваньне падставаў матар'яльнага дабрабыту асновы гаспадарства: яго працоўных сялянскіх і работніцкіх масаў—дарогай абязцэніваньня *працы* людзкое пры аднвчасным ліхвярскім падыманьні цэн прадуктаў першае патрэбы. З кожным днём цяжэй жылося тым, хто працай зарабляў на будны хлеб. І нават заўсёды пакорныя ўладзе ўрадоўцы пачалі з галадухі губляць раўнавагу, вынікам чаго зьявіўся рад „галодных забастовак“ на чыгунках, пошце і т. п. Курс польскае маркі ўсё абніжаўся. За доляр плацілі ўжо сотні тысяч марак, пасьля — мілён, два, тры, чатыры... Урад п. Вітаса двойчы даваў Сойму абяцанкі, што далейшы ўпадак курсу маркі спыніцца, што ўжо ў верасьні 1923 году ўрад перастане друкаваць новыя „бужажкі“, а пасьля—што ў канцы году. Але, замест стрымваньня друку марак, з кожным днём губляўшых сваю цану, пускаліся ў сьвет усё новыя і новыя банкноты, узрастаючы ў номінальнай цане ад 10 тысячных да 50 тысячных, 100 тысячных, 250 тысячных, 500 тысячных, урэшце—мілённых, а цяпер і 10 мілённых. Калі-ж скончылася „эндэцкая акупацыя“, калі ўрад п. Вітаса быў прымушаны выйсьці ў адстаўку, — за амэрыканскі доляр трэба было плаціць ужо 5 мілёнаў марак, цэны на найбольш патрэбныя народу прадукты далёка перагналі даваенныя цэны ў золаце, абшарнікі і фабрыканты назьбіралі вялізарныя капіталы (ведама, ня ў марках, а ў далярах!), а заробкі працоўнага народу ўсё яшчэ далёка асталіся ззаду за ўзростам коштаў жыцьця. І ў такі мамэнт сучасны фінансавы дыктатар пастанавіў цьвёрдай рукой „аздаравіць“ польскі скарб, давёўшы „валёрызацыю“ падаткаў і ўсіх скарбовых аплат да лягічнага канца.

Калі праект закону аб „валёрызацыі“ разглядаўся ў Сойме, п. Грабскі з поўным пераканаўньнем заяўляў, што, пасьля праводзеньня гэтага закону ў жыцьцё, паступіць „стабілізацыя“ (усталеньне курсу) польскае маркі, а тагды можна будзе заснаваць „эмісыйны банк“ і пусьціць у ход новую валюту, якая будзе мець ужо сталы, „цьвёрды“ курс. Усё гэта—казаў п. Грабскі — займець вельмі мала часу і пройдзе наагул даволі лёгка. Бадай, ці ня ў лютым суліў ён выпуск „злотых“, якія па сваей цане былі-бы роўны залатому швайцарскаму франку....

Мы ўжо прыжджалі сярэдзіны студня, але аб „стабілізацыі“ курсу польскае маркі неяк не чуваць. Наадварот, за доляр мы ўжо плацім на чорнай біржы 12 мілёнаў польскіх марак, і нішто не паказуе на нейкае паляпшэньне. Аднвчасна з гэтым дарагоўля прадуктаў расьце ўдвая ці ўтрая шыбчэй за курс доляра, і прадуцэнты тлумачаць гэта ўвядзеньнем „валёрызацыі“ падаткаў, аплат за правоз чыгункай і т. п.

У часе дыскусіі аб „валёрызацыі“ ў Сойме і Сэнаце чутны былі галасы, што „валёрызацыя“ падаткаў немагчыма без аднвчаснае „валёрызацыі“ заробкаў і без увядзеньня новае „цьвёрдае“ валюты. Гэтыя галасы перасьцерагалі ўрад перад магчымасьцяй дужа цяжкіх вынікаў скарбовае рэформы.

Але іх не паслухалі. „Gaz. Warsz.“ тады пісала, што, раз ужо выпрацаваны плян „аздараўленьня“ скарбу, дык трэба яго праводзіць, ні на каго і ні на што не аглядаючыся.

І пачалі яго праводзіць... А першым вынікам гэтага зьявілася не „стабілізацыя“ польскае маркі, а далейшы катастрофічны ўпадак курсу яе, не „стабілізацыя“ цэн прадуктаў, а шалёны, нячуваны ўзрост дарагоўлі—„не па дням, а па гадзінам“. Значыць, і *аб новай валюце ізноў гавараць ня прыходзіцца*, і мы стаім перад далейшым разьвіцьцём фінансавага крызісу.

У польскай прэсе ўжо зьяўляюцца стацьці, якія дамагаюцца *рэвізіі прынцыпаў фінансавае рэформы*, бо гэтыя прынцыпы „фаворызуюць ўласьніцкія клясы коштам працоўных масаў“. „Гэтая рэвізія—піша „Robotnik“ у № 9—павінна йсьці ў кірунку паменшаньня церазмернага ападаткаваньня прадметаў першае патрэбы. Павінны быць паменшаны як акцызныя і манапольныя паборы з прадуктаў найпершае патрэбы, так і правозныя тарыфы для гэтых прадуктаў“. „Мала адната *жаданьня* ратаваць скарб! Дарогай гаспадарчае і сацыяльнае катастрофы гэта ня зробіцца“.

Запраўды, абвешчаная з такім шумам „ санацыя скарбу“ ад „валёрызацыі“ ані не пасунулася ўпярод. За той год, які прайшоў паміж першым і цяперашнім выступленьнем п. Грабскага, як „збаўцы“ польскіх фінансаў, тая „гаспадарчая і сацыяльная катастрофа“, аб якой піша „Robotnik“, дайшлі найвышэйшай меры. Стварыліся зусім *новыя варункі* эканамічнага і грамадзкага жыцьця. Але п. Грабскі іх ня бачыць і „ратуе“ скарб *сягоньня* акурат таксама, як зьбіраўся „ратаваць“ яго *год таму назад*.

П. Грабскі—ня толькі міністар фінансаў, але і *галава польскага ўраду*. І фінансавыя няўдачы яго могуць вельмі хутка давясьці да новае зьмены ўраду. А тады, прынёсшы нязвычайна цяжкія ахвяры на алтар папраўы фінансаў, Польшча ізноў апыніцца „*пры разьбітым карыце*“....

Азнакі працьвярэжаньня.

Пасьля таго, што мы сказалі аб значэньні чэска-французкага саюзу, паспрабуем падлічыць тыя вынікі, якія стварае для Польшчы вельмі важны і, як нам здаецца, нясумліўны ўжо факт агульнага ахаладжэньня Францыі да Польшчы, які пакуль што гэтак страшыць апошнюю...

Падлічым і тое, як гэты вельмі дадатны, з нашага пункту гледжаньня, факт, здаецца, павінен адбіцца і на жыцьці нашых шматпакутных беларускіх „крэсаў“...

Ня можа быць ніякага сумліву ў тым, што апошняя, ваенная пазычка Польшчы будзе напраўду апошняй...

Перадусім актыўная ваенна-фінансавая дапамога Польшчы з боку Францыі спатыкнецца аб фінансавую хваробу самой Францыі; катастрафічны спадак франка зусім выразна кажа аб гэтым...

Апрача таго, цярплівыя крэдыторы Францыі — Англія і Амэрыка, якім першая вінавата не адзін дзесятак мільярд. франкаў, і якія ўжо заявілі афіцыяльна, нават у вельмі крыўдзячай форме, сваё „зьдзіўленьне“,—як гэта камэрцыйна-дзяржаўны гонар Францыі пазваляе ёй рабіць мільярдныя пазыкі, ня плоцячы сваіх ваенна-ганаровых даўгоў...—маюць усе правы і магчымасьці моцна націснуць на Францыю, каб яна ўсе свае „зьлішкі“ аддавала ім, але не каму іншаму...

З другога боку, як нядаўна, з вялікімі жалем здраджанага каханка, даведаліся ў Польшчы, што верная саюзьніца апошняй, пазычыўшая ей 400 міл. франкаў на абарону ад „Усходу“, амаль не на такую самую суму „прыватна“ прадала ўсялякіх ваенных прыпасаў як раз і гэтаму самаму „Усходу“ (С. С. Р. Р.), які, праўда, „юрыдычна“ ня існуе яшчэ для Францыі, але за тое мае іншую, можа на'т большую, як прызнаная Польшча, рэальнасьць, бо плаціць золатам... „Усходу“, да зблізкэньня з якім у-ва Францыі пачалося гэткае моцнае імкненьне, якое, можа зрабіць зусім бяззьместным увесь той польска-французкі саюз, які Польшча хацела-б лічыць вечным... Усё гэтае, разам з чэска-французкім саюзам, як мы ўжо высьветлілі раней, разам з незапрашэньнем Польшчы ні да Малой ні да Балтыцкай Антанты, хутка зробіць тое, што Польшча апыніцца ў „бліскучай адзіноце“...

Мы ведаем, сколькі зла нарабілі ў царскай Расеі пазычаныя Францыяй мільярды, якія, паводле ўмовы, таксама павінны былі йсьці на павялічэньне аружнай, але не культурна-эканамічнай сілы краю, гэта значыць—на ўмацаваньне гаспадарственай прымусовай моцы ўраду, але не свабоднай грамадзкай сілы народу, ня кажучы ўжо аб тым, што яны толькі прысьпяшылі вайну, зрабілі яе больш крывавай. Атрымліваючы звонку гатовую аружную сілу, кожны ўрад прывучаецца пагарджаць тою адзінаю здаровою, нармальнаю апораю, якую павінен заўсёды шукаць толькі ў нетрах уласнага народу... Ня можа быць ніякога сумліву, што гэткае самае зло рабіла і для Польшчы дагэтуль яе шчырая дабрадзейка Францыя. Можа цяпер Польшча будзе вясьці больш здаровую, самастойную і незалежную палітыку... „Гістарычная роля“ Польшчы павінна абмежавацца вельмі скромна, бо на некалькі гадоў Польшча павінна будзе зусім зачыніцца ў фінансавай санаторыі д-ра Грабскага і думаць толькі аб тым, каб выратаваць сваё жыцьцё, калі яе „францускае“ хвароба ня стала ўжо нявылячымай... Але Польшча павінна зразумець і тое, што запраўднае выздараўленьне можа быць дакананa толькі ўсімі ўнутранымі сіламі арганізму. А гэта значыць, што Польшча павінна перадусім шукаць апоры ня вонках, але ўнутры самой сябе... І тут ізноў, як усюды, высоўваецца на першы плян вялікая задача для Польшчы—паразуменьня з сваімі нацыянальнымі меншасьцямі, бо палітыка гвалтаў была магчыма толькі пры „дапамозе“ вонкавай, вадліва-мілітарнай сілы,

і бо ніводная дзяржава, якая ставіць сабе, ня кажучы аб іншых мэтах, заданьне больш-менш трывалага істнаваньня, ня можа захавацца, адпіхаючы ад сябе цэлую трэць свайго насяленьня...—І нам здаецца, што азнакі гэтага працьвярэжаньня, гэтага зразуменьня,—шуканьня апоры ўнутры, у перапудзе ўтраты яе звонку, можна дагледзець у апошнія часы ўсё больш у польскім грамадзянстве...

Да гэтых азнакаў трэба перадусім залічыць пэўнае ўзмацаваньне ў Польшчы ўплываў палітычнацьвярозай Англіі. — Вельмі важна, што фінансавымі дарадчыкамі польскага ўраду зьяўляюцца ангельцы, але не французы, чым вельмі скрыўджаная чуе сябе француская прэса... Як можна вычытаць з заграічных газэт, у Польшчы ідзе цяпер вельмі драматычная барацьба паміж ангельскім і францускім ўплывамі... Вельмі сымвалічна скрыжаваліся цяпер шаблі гэтых уплываў над тым сьмелым дамаганьнем, якое паставіў польскаму ураду п. Х. Юнг — аб ліквідацыі у Польшчы францускай ваеннай місіі, якая каштуе, папрыяцельску, для згалеўшага скарбу гэткіх грошаў, што стаіць, як дзюрка ў кішані, на перашкодзе ўсякай „oszczędności“, усякай „санацыі“... Гэтае дамаганьне парадзіла, зразумела, ува Францыі запраўдную буру... Можна сьмела сказаць, што перамога п. Юнга, можа лічыцца запраўдным крызісам у францускай хваробе Польшчы.

Другою вельмі яскраваю азнакай выздараўленьня польскай думкі ад хвора-францускага, вадліва-мілітарнага, хвальшывага „пачуцьця сілы“, якое зусім закрывала для польскага вока рэальны зьмест істнаваньня ў яго „паньстве“ няпольскай трэці насяленьня, зьяўляецца рэзалюцыя апошняга кангрэсу П. П. С., у часткі, датычучай нацыянальных меншасьцяў Польшчы. Ня трэба прыдаваць рэальна-палітычнай вагі гэтай рэзалюцыі, але, як яўная азнака працьвярэжаньня ад нацыяналістычнага чаду польскай галавы наагул, ня выключаючы і сацыялістычнай, гэтая рэзалюцыя мае бясспрэчную важнасьць... Нарэшце трэба асобна адзначыць і вельмі цікавы артыкул п. Zm. у № 3 „Kur. Pol.“ — „Sezonowa polityka“.

На сёмым годзе шкоднай палітыкі Польшчы на ўкраінскіх і беларускіх „крэсах“, якая, паўтараем, была наагул магчыма толькі пры дапамозе францускага „аружнага капіталу“, п. Zm. цяпер нарэшце забіў трывогу: Польшча зрабіла ў сябе „ірыдэнту“, — гатуе на сябе украінскія і беларускія „П'емонты“ у С. С. Р. Р.!!. Толькі цяпер п. Zm. убачыў „небясьпеку“ таго, што ўся духовая стыхія магутнага Саюзу Радавых Рэспублік падняласяя проці Польшчы... і што тое самае „зрабілася“ і ўнутры Польшчы — на яе „Крэсах“... Але, відаць, цяпер гэтая „небясьпека“ зрабілася са „здрадай“ Францыі, ужо настолькі рэальнай, што цяпер прачхнулася, пакуль яшчэ можа ня позна, уся дэмакратычная „гуманнасьць“ аднаго з найбольш дальназоркіх публіцыстаў Польшчы... Цяпер ён лепей зразумеў, што гэтая „француская“ прэсовая палітыка „нацыяналістычнай пыхі і заразумеласьці“ зьяўляецца запраўдным прыгатаўленьнем насяленьня ўсходніх крэсаў для „Расеі“... Але не аб праступнасьці гэтай жываеднай палітыкі кажа п. Zm., але аб „памылках“ яе... „Гэткай палітыкай, кажа ён, Польшча папросту кліча Расею да ролі пратэктара (абаронца) нашых дысыдэнтаў; пры такой палітыцы кожны расейскі урад змушаны будзе, пад націскам свайго духоўнага элемэнту, імкнуцца да адабраньня назад гэтых польскіх зямель з няпольскім насяленьнем... І наадварот — адзіным шляхам да мірнага сужыцьця з Расеяй, якая-б яна ні была, зьяўляецца палітыка справядлівасьці і раўнапраўя на крэсах, — апекі для нацыянальных, культурных і рэлігійных інтарэсаў іх насяленьня“... П. Zm. прыводзіць трафныя словы ангельскага публіцыста, што польская будучына залежыць ад тых адносінаў, якія створыць Польшчы са сваімі суседзямі. Можна дадаць, што гэта пісалі многія яшчэ ў часе прызнаньня ўсходніх граніц Польшчы Антантай... „На фоне нашай крэсавай палітыкі, дадае ён, гэтыя словы набіраюць жудасьці нейкіх манэ тэкел фарэс, напісаных на толькі што будуючыхся мурах Рэчыпаспалітай“... Можна вельмі многа адказаць п. Zm. у справе таго, кім, калі і дзе напісаны на мурах будуючайся Польшчы гэтыя словы, але яго здаровая думка аб тым, што „палітыка, якая павінна вясьціся „пад кутом гледжаньня будучыны“, павінна перадусім шукаць апоры ўнутры краю — у даверыі і прыхільнасьці да дзяржавы яго насяленьня—ня можа выклікаць спрэчкі. І вось—азнакі працьвярэжаньня ў польскай палітычнай думцы—на-ліцо... Ці пойдуць за імі цьвярозыя чыны, пабачымо далей... **С.**

Палітычныя падзеі.

ПОЛЬШЧА.

Як пішуць варшаўскія газэты, Надзвычайны (але няздарны), Камісар Польск. Рэсп. у Гданску п. Плюцынскі падаўся ў адстаўку. На месца Плюцынскага мае быць назначаны б. віцэ-міністар Страсбургер.

З прычыны беднасьці польскага скарбу зьліквідаваны ўсе эміграцкія аддзелы пры польскіх пасольствах за граніцай.

У міністэрстве скарбу адбылася канфэрэнцыя міністраў з пасламі і дырэктарамі банкаў, на якой пастаноўлена выпусьціць беспрацэнтныя залатыя боны, якімі можна будзе плаціць падаткі, і—8-мі працэнтныя чугункавыя аблігацыі, а такжа прысьпяшыць спагон падаткаў ад маёмасьцяў—у суме 331 міл. залат. франкаў.

У канцы канфэрэнцыі мін. Грабскі абвесьціў, што доўг польск. гаспадарства ў Польск. Пазычк. Касе за 10 дзён новага году паменшыўся на 3.000.000.000.000 марак...

Гэты пасьпех мін. Грабскага павіталі ўсе пляканьнем рук.

З 1/II у Варшаве пачне працаваць манэтны заклад, які будзе выпускаць грошы з бронзы (сплаў медзі з волавам). Манэты з нікэлю будуць пакуль што адбівацца ў Вене (ў Аўстрыі), срэбныя—таксама за граніцай, залатыя—у краі.

Да 1-га траўня мэталічных манэтаў будзе ўжо столькі, сколькі патрэбна для валютнай рэформы (?!) Ня будзе толькі яшчэ... залатых. (A.W.).

З 10/I пушчаны ў абег 5 мільённыя паперкі.

Сэнацкая скарбовая камісія прыняла бяз зьмены законапраект аб паўнамоцтвах для ўраду.

Хьена-пястовец Вітас стварае новую партыю „людова-аграрную“, партыю сярэдніх зямляўласьнікаў, да якой прылучаецца ведамы добра беларусам п. Скульскі і б. лідэр „мяшчанскай групы“ п. Росэт...—Відаць, добра прапахлі хьенай польскія „людоўцы“.

Меўшаяся адбыцца 21/I у Варшаве канфэрэнцыя балтыцкіх дзяржаваў ізноў „адложана“ да прыезду з Парыжу новага мін. Замойскага, які пасьля назначэньня паедзе йшчэ толькі ў Парыж ліквідаваць свае справы як польскага пасла. Ня вельмі палюча, відаць, патрэба ў гэтай канфэрэнцыі ў Варшаве... Але з Коўні паведамляюць, што літоўскі міністар заграрнічных спраў ужо паразумеўся з урадамі балтыцкіх дзяржаў аб скліканьні канфэрэнцыі ў Коўні ў палове лютага.

ФРАНЦЫЯ.

Вялікую сэнсацыю зрабіў тутака рашучы і неспадзяваны крок Радавага ўраду, які на ўсялякія перашкоды, якія рабіў п. Пуанкарэ ў часе перагавораў аб устанаўленьні нармальных адносінаў паміж абодвыма краямі, зусім парваў усякія адносіны з францускім урадам і загадаў свайму гандлёваму прадстаўніку Скобелеву зусім зьліквідаваць у Парыжы Расейскае Гандлёвае Бюро і пераехаць з ім у Лёндын... Прадстаўнікам прэсы Скобелеў заявіў, што яго ўрад павінен адмовіць Францыі ў падтрыманьні яе гандлю ў С. С. Р. Р., пакуль ня будуць высьветлены зусім ясна адносіны Францыі да Радавых Рэспублік.

Разрыў французка-савецкіх адносінаў выклікаў вялікае здаволеньне ў Нямеччыне.

Пачаў працу абнаўлёны Сэнат. Найстарэйшы сэнатар п. Дэні, адчыніўшы паседжаньне, заявіў у прамове, што палітыка Пуанкарэ павінна перамагчы да канца...

Вашынгтонскі дэпарт. фінансаў ізноў напомніў Францыі, што яна вінавата Амэрыцы 29 мільярдаў даляраў, ня лічучы яшчэ ў тым 650 мільёнаў працэнтаў і 407 мільёнаў за ваенныя заказы.

Прыбылі ў Парыж амэрыканскія экспэрты (рэчазнаўцы) для працы ў Камісіі Адшкадаваньняў.

С. С. Р. Р.

Радавым урадам рэзка парваны перагаворы з Румыніяй, якая ня толькі не згадзілася перад абгаварываньнем гандлёвых спраў урэгуляваць палітычныя пытаньні, як гэтага дамагаліся прадстаўнікі Радаў, але паставіла варункам, каб увесь румынска-радавы гандаль йшоў праз асобую гандлёвую камісію ў Бэсарабіі, на што рашуча не згадзіўся Радавы ўрад.

У зьвязку з апраўданьнем у Швайцарыі забойцаў радавага пасла ў Рыме Вароўскага некалькі швайцарскіх грамадзян высланы Радавым урадам заграніцу С. С. Р. Р.

У Маскве распачалася канфэрэнцыя ўсіх заграчічных прадстаўнікоў Внешторга.

У палове студзеня адбудзецца другі ўсесаюзны зьезд Радаў, які мае мэтаю аканчальна зацьвердзіць новую Радавую Канстытуцыю.

Югаслаўскі пасол у Бэрліне атрымаў ад свайго ўраду шырокія паўнамоцтвы для распачацьця перагавораў з прадстаўніком Радаў у Нямеччыне—у мэтах урэгуляваньня адносінаў гандлёвых і палітычных паміж абодвума краямі.

Нацыянальнае пытаньне і пралетарыят.

„Толькі вялікія нацыянальныя дзяржавы ствараюць нармальныя палітычныя варункі для разьвіцьця эўрапэйскай буржуазіі, і разам з тым становяць неабходную прэдпасылку для устанаўленьня гарманічнага інтэрнацыянальнага супрацоўніцтва народаў, без якога панаваньня пралетарыяту ня можа быць. Каб устанавіць інтэрнацыянальны мір, трэба перш пасьля перамогі усунуць усе нацыянальныя непаразуменьні, к о ж н ы н а р о д п а в і н е н с т а ц ь н е з а л е ж н ы м п а н а м у с в а е й у л а с н а й х а ц е. Разам з разьвіцьцем гандлю, хлебаробства, прамысловасьці, а тым самым і з умацаваньнем сацыяльнага палажэньня буржуазіі, падзеленыя і паняволеныя нацыі пачалі дамагацца аб'яднаньня і незалежнасьці“.

„... І н т э р н а ц ы я н а л ь н ы р у х п р а л е т а р ы я т у н а а г у л м а г ч ы м ы т о л ь к і п а м і ж н е з а л е ж н ы м і н а ц ы я м і“.

Ф. Энгэльс.

Як бачым, яшчэ ў першай палове XIX стагодзьдзя творцы навуковага сацыялізму разумелі вялікае значэньне нацыянальнага пытаньня і зусім правільна падыходзілі да яго разьвязаньня. Нацыянальнае паняволеньне К. Маркс і Ф. Энгэльс прыраўноўвалі да сацыяльнага паняволеньня, бо калі адна нацыя паняволіла другую, дык гэта значыць, што пануючая нацыя таксама вызыскуе паняволеную, як капіталіст вызыскуе работніка. Ссылкі некаторых „марксістаў“ на вядомыя словы Маркса і Энгэльса, што „работнікі ня маюць бацькаўшчыны“, якія словы стараліся тлумачыць так, што пралетарыят павінен адрачыся ад сваей нацыянальнасьці і змагацца выключна толькі за клясавае вызваленьне, — зусім ня маюць ніякай падставы. Гэтыя словы, хутчэй трэба разумець, што ўсе працоўныя бяз розьніцы нацыянальнасьці аднолькава вызыскуюцца буржуазіяй, пазбаўлены ёю ўсіх дабрадзействаў, ня могуць карыстацца з навукі, асьветы, мастацтва, і нават „бацькаўшчыну“ яна зрабіла сваёю выключнаю ўласнасьцяй; вось дзеля чаго „пралетарыят ня можа страціць нічога, апрача сваіх ланцугоў, а здабыць можа ўвесь сьвет“ у тым ліку і сваю бацькаўшчыну. „Здабываючы палітычную ўладу, — кажуць Маркс і Энгэльс у „Камуністычным маніфэсце“, — падносячы сябе да становішча нацыянальнай клясы, канстытуючы сябе самога, як нацыю, пралетарыят сам яшчэ зьяўляецца нацыянальным, хоць і зусім у іншым разуменьні, чым буржуазія“.

„Але“—далей кажуць Маркс і Энгэльс—„эксплёатацыя аднэй нацыі другою будзе зьнікаць у тэй меры, у якой будзе зьнікаць эксплёатацыя аднаго чалавека другім. З спыненьнем клясовага працівенства сярод нацыі, зьнікне й варожае становішча аднэй нацыі проці другое“. Такім чынам барацьба за нацыянальнае вызваленьне можа лічыць на перамогу толькі тады, калі яна будзе зьвязана адначасна з клясавым змаганьнем пралетарыяту. Клясавая прыгнечанасьць аднолькава душыць усіх работнікаў, як пануючай, так і паняволенай нацыі, вось дзеля чаго павінна істнаваць міжнародная салідарнасьць усіх працоўных, вось дзеля чаго высоўваецца лёзунг „пралетарыі ўсіх краёў злучайцеся!“

Мы ўжо зазначылі, што нацыянальнае паняволеньне трэба разглядаць таксама, як і сацыяльнае. Але апрача гэтага нацыянальнае паняволеньне прычыняецца яшчэ да таго, што абніжае рэвалюцыйную актыўнасьць пралетарыяту пануючай нацыі і тамуе яго вызваленчую барацьбу. І гэта зусім зразумела. Пануючая нацыя цягне вялікія зыскі з паняволенай краіны і частка гэтых зыскаў — хаця б самая нязначная — перападзе і на долю пралетарыяту пануючай нацыі. Ясна, што львіная доля гэтых зыскаў прыходзіцца на долю буржуазіі, але нават тыя крошкі, што падаюць са стала буржуазіі, ствараюць варункі, якія даюць паасобным адзінкам работніцкай клясы надзею на тое, што яны могуць коштам працоўных паняволенай нацыі, самі зрабіцца прадпрыемцамі і такім чынам перайці з клясы вызыскуемай у клясу вызыскуючую. За прыкладамі ня прыходзіцца далёка хадзіць; параўноўваючы палажэньне пралетарыяту Англіі, даваеннай Нямеччыны, Францыі і Амэрыкі з палажэньнем пралетарыяту іх вялізарных і няшчадна вызыскуемых калёніяў, мы прымушаны будзем сьцьвердзіць, што адносны дабрабыт працоўных масаў мэтрополіяў паніжаў іх рэвалюцыйнасьць і павялічываў сацыял-патрыятызм і шовінізм, што бязумоўна і зьявілася аднэй з галоўных прычынаў краху II Інтэрнацыяналу ў часе сусьветнай вайны, якая якраз і была барацьбою за ўладу над калёніямі, змаганьнем за перавагу на сусьветным рынку.

Прыклад царскай Расеі яшчэ больш яскрава можа сьцьвердзіць гэта; трэба толькі ўспомніць тыя часы, калі расейская чорная сотня, атуманіўшы работнікаў нацыяналістычным шалам, выкарыстоўвала іх, як матар'ял для пагромаў „инородцев“, каб адвярнуць іх увагу ад запраўдных ворагаў і эксплёататараў. Ды і практыка дзейнасьці польскай чорнай сотні, якая таксама выкарыстоўвае несьвядомую работніцкую масу, цкуючы яе на беларусаў, украінцаў, жыдоў і немцаў, гаворыць нам аб тым жа. „Bogoojczyzniane Ligi“ так бяскрытычна ня былі-б сьляпою прыладай у руках польскай эндэцыі і шовіністычна-клерыкальнага духавенства, калі-б у Польшчы ня было т. зв. „нацыянальных меншасьцяў“.

З уласьціваю ім зоркасьцяй творцы навуковага сацыялізму таксама належна ацанілі гэты факт, і Энгэльс паміж іншым пісаў: „Пакуль трываў прамысловы манаполь Англіі, датуль ангельская работніцкая кляса брала ў пэўнай меры ўчасьце ў тых зысках, што паўставалі з гэтага манаполю... Калі прыдзе канец гэтаму манаполю, прыдзе канец і гэтаму прывілеяванаму палажэньню ангельскай работніцкай клясы. Аднаго дня яна будзе пастаўлена на адзін ровень з работніцкімі клясамі іншых нацыяў. І гэта будзе прычынаю, чаму тады ў Англіі зноў паўстане сацыялістычны рух“. На нашых вачох адбываецца гэтае ўзмацаваньне сацыялістычнага руху ў Англіі—выразьнікам чаго зьяўляецца перамога Labour Party пры апошніх выбарах—якраз у той мамэнт, калі пасьля вайны ўплывы Англіі на сусьветным рынку шмат зьменшыліся на карысьць Амэрыкі, дзе якраз мы бачым адваротнае зьявішча—аслабленьне сацыялістычнага руху.

Такім чынам нацыянальнае паняволеньне яднае ня толькі пралетарыят і буржуазію паняволенай нацыі для вызваленчай барацьбы проціў нацыянальнага ўціску, але таксама яднае пралетарыят і буржуазію пануючай нацыі ў супольнай сьвядомасьці тых зыскаў, што дае гэткае пануючае палажэньне, а дзеля гэтага аслабляе змаганьне ўсей працоўнай клясы за вызваленьне ад усялякіх відаў паняволеньня і вызыску,

НЯМЕЧЧЫНА.

Агульны зьезд саксонскіх сац.-дэмакр. асудзіў уваход сацыялістычных паслоў у коаліцыйны габінэт (разам з буржуазнымі парт.) і выключыў з партыі 25 паслоў, якія галасавалі за коаліцыі, у тым ліку і прэм'ера Гэльдта, які аднак-жа астанецца шэфам ураду.

Гэта выклікала раскол у партыі.

У Дюсельдорфе (Басэйны Руры) абвешчана агульная забастоўка. Не салодка, відаць, работнікам пасьля „паразуменьня“ прамыслоўцаў з акупантамі...

Плебісцыт у Вольным Месьце Любэку пастанавіў, каб цяперашні Сэнат, які складаецца пераважна з сацыялістаў, астаўся надалей.

АНГЛІЯ.

Урачыста адчынены ангельскі парлямэнт. Пад'ем і ажыўленьне вялізарнае. Правадыроў работніцкай партыі вітаюць вельмі горача. Макдональд сеў побач Л.-Джорджа. Спікэрам (маршалкам) Палаты Гмін выбраны кансэрватар Уітолі. Прэм. Балдвін пры агульных воплясках прывітаўся з Макданальдам, а ў прамове да спікэра пажадаў, каб „урад знайшоў у ім прыхільніка, як апазыцыя—абаронцу.

Партыя працы горача рыхтуецца да прыняцьця ўраду. У вялікай прамове у Лёндыне Макдональд заявіў, што яго ўрад мае мэтай залагодзіць жыцьцёвыя беды працуючых масаў, але ня мае намеру рабіць рызыкоўных экспэрымэнтаў. Будучы прэм'ер абяцаў спыніць павялічэньне ўзбраеньняў—шляхам вялікай міжнароднай канфэрэнцыі, спыніць канкурэнцыю паміж Англіяй і Францыяй, падняўсьці як найвышэй аўтарытэт Лігі Народаў і прызнаць праўна Рад. Рэспублікі.

Ангельскія лібэралы падзяліліся ў адносінах да ўраду Макдональда: адны, як Л.-Джордж шчыра гатовы падтрымаць яго надоўга, каб даць яму магчымасьць правясьці абвешчаную ім праграму; другія, як Асквіт, маняцца толькі спачатку падтрымаць Макдональда, спадзяючыся яго хуткай кампрамітацыі і банкруцтва, пасьля якіх ім самім будзе вельмі лёгка атрымаць галасы кансэрватараў для стварэньня лібэральнага ўраду...

ЯПОНІЯ.

З прычыны замаху на сына Мікада (імпэратара) японскі ўрад гр. Амамата падаў ў адстаўку. Прынц-рэгэнт (правіцель) назначыў прэм'ерам гр. Кіоура, 74 гадоў, які быў старшынёй асабістай Вышэйшай Рады пры Мікадзе. Пераменаў у палітыцы японскай не спадзяюцца. Замах зрабіў малады сын пасла Намба.

У часе вялікай маніфэстацыі перад палацам Мікада, з поваду ацаленьня пры замаху прынца-рэгэнта, нейкі карэец кінуў бомбу, якая аднак-жа не разарвалася. (Ведама, што такі „карэйчык“ заўсёды знойдзецца, каб даць магчымасьць паліцыі ўзмацаваць рэпрэсіі).

Працэс беларусаў,

абвінавачаных у прыгатаваньні паўстаньня проціў Польшчы ў Варшаўскім апэляцыйным Судзе.

(*Уражаньні*).

28—29 сьнежня г. г. у Варшаўскім Апэляцыйным Судзе разглядалася другі раз справа некаторых з тых 45-х беларусаў, каторых па абвінавачаньню ў падгатоўцы да аружнага паўстаньня ў траўні мінулага году судзіў Беластоцкі Акружны Суд.

Як вядома, той раз Беластоцкі Суд з 45 абвінавачаных апраўдаў 25 чалавек і засудзіў на розныя тэрміны адседкі ў вастрозе 20 чалавек, у тым ліку пасла С. Барана. Другога-ж пасла С. Якавюка — суд апраўдаў.

Адносна да некаторых з гэтых абвінавачаных, а ў тым ліку і пасла Сойму С. Барана, абарона падала скаргу ў Апэляцыйны Суд. Падаў пратэст таксама і пракурор проці апраўдацельнага прыгавора адносна да пасла С. Якавюка. З прычыны таго, што некаторыя з абвінавачаных ужо адбылі свае пакуты (кары), а адзін адмовіўся ад апэляцыі, дык перад апэляцыйным судом з быўшых 45-х падсудных Беластоцкага Суда, апынуліся ў Варшаве ўсяго 13 чалавек і ў тым ліку памянёныя два сябры Беларускага Пасольскага Клюбу паслы Баран і Якавюк.

Суд быў у новым складзе з старшынёй п. Алхімовічам на чале пры тым самым пракуроры п. Камінскім. Абаронцамі выступалі прымаўшыя ўчасьце ў абароне ў Беластоку вядомы віленскі адвакат Т. Врублеўскі, абаронца Барана і Якавюка, і варшаўскі адвакат А. Бабянскі, бараніўшы рэшту абвінавачаных.

Дзеля таго, што 28 сьнежня гэтая справа была пастаўлена ў дзенным парадку апошняй (сёмай па ліку), пачалася справа толькі каля другой гадзіны ў дзень. Цакладчыкам быў сам старшыня. Даклад цягнуўся вельмі доўга і разам з чытаньнем розных больш ці менш датычных да справы дакумэнтаў, галоўным чынам дзякуючы вымаганьням пракурора, заняў час аж да паўдня наступнага дня. У ліку прад'яўленых дакумэнтаў між іншым прачытаны быў прыгавор Літоўскага вайсковага суду па справе Пузырэўскага, у якім было прыведзена паказаньне Хмары-Разумоўскага аб тым, што Якавюк быццам, прыяжджаў у Літву, каб арганізаваць шаўлісаў (стральцоў). Трэба думаць, што гэты дакумэнт і згуляў на судзе рашучую ролю ў абвінавачаньні пасла Якавюка.

З выкліканых пяцёх сьведкаў на суд зьявілася толькі трох: адзін з боку пракуратуры (Лянкевіч), які быў і на папярэднім працэсе галоўным сьведкаю абвінавачаньня, і з боку абароны п. Дубяйкоўскі і пані Голуб; апрача таго па просьбе абароны быў дапушчаны судом п. Зямкевіч.

Сьведка Лянкевіч, зьявіўшыся на гэты раз у суд, паказаў тое самае, што ён гаварыў і на судзе ў Беластоку. Пасьля Лянкевіча быў дапрошаны п. Дубяйкоўскі. Ягонае паказаньне перш за ўсё мела тое значаньне, што зусім зруйнавала ўвесь сэнс пракурорскага абвінавачаньня ў нелегальным карыстаньні Бараном „беларускім“ пашпартам. П. Дубяйкоўскі засьведчыў, што ён уласнымі рукамі выдаў множства такіх самых пашпартоў, такога-ж зьместу, розным асобам, на што меў дазвол ад ураду. Апрача таго п. Дубяйкоўскі даў дэтальную справаздачу аб зьезьдзе ў Празе, пры чым рашуча падцьвердзіў, што гэты зьезд ня толькі быў зусім легальны, але і тое, што на ім нічога датычнага антыпольскіх арганізацыяў не гаварылася. На запытаньне пракурора, з якіх асобаў складаўся прэзыдыум зьезду, п. Дубяйкоўскі адказаў, што з Крычэўскага, Цьвікевіча і Захаркі (ўсе сучасныя міністры Ўраду Ластоўскага), што мусіць паслужыла повадам к павялічэньню падазронасьці, бо Баран быў сэкрэтаром на зьезьдзе.

Абаронца Врублеўскі прадставіў суду выразку з газэты „Kurjer Poranny“ з пісьмом Дубяйкоўскага, у якім ён пярэчыць Аляксюку ў адказ на ягоныя абвінавачаньні зьезду. Усё зьмешчанае ў пісьме п. Дубяйкоўскі падцьвердзіў. Казаў яшчэ п. Дубяйкоўскі аб Беларускім Нац. К-це ў Горадні, што гэты К-т быў зусім легальны, і ня гледзячы на гэта Горадзенскі староста зачыніў гэты К-т, як зачыніў і іншыя беларускія ўстановы. Калі-ж сам сьведка зьвярнуўся да старасты ў гэтай справе з запытаньнем, дык ён адказаў, што для Горадні ня трэба ніякіх беларускіх установаў, дзеля чаго п. Дубяйкоўскі ўсе Горадзенскія беларускія дабрачынныя ўстановы ўзяў пад апеку Варшаўскага Беларускага Нац. К-ту, у якім ён зьяўляецца старшынёй. На запытаньне пракурора ці зьяўляецца ён староньнікам незалежнасьці Беларусі, Дубяйкоўскі адказаў, што ўсякі беларус імкнецца да гэтага—розьніца толькі ў тактыцы і ў адносінах да ўраду.

Паказаньні сьведкі Зямкевіча былі забойчымі (зьніштажаючымі) для сьведкі абвінавачаньня—Лянкевіча. Ён засьведчыў перад судом і зноў падцьвердзіў на вочнай стаўцы, што Лянкевіча ён спатыкаў у Менску, дзе Лянкевіч быў памоцнікам камісара бальшавіцкай паліцыі і між іншым пры вобыску адабраў у яго залаты гадзіннік і бякешу. Пракурор некалькі разоў і рознымі спосабамі стараўся падарваць веру да паказаньняў Зямкевіча, ці проста заблутаць яго, але той моцна трымаўся свайго і казаў ясна, цьвёрда і пэўна.

Паказаньні пані Голуб датыкаліся галоўным чынам п. Пузырэўскага. З яе слоў выявілася, што гэты Пузырэўскі быў паліцыянтам яшчэ пры царскім урадзе, потым пасьля рэвалюцыі пры ўрадзе часовым, бальшавіцкім і нарэшце пры польскім. Ён быў добра знаёмы са сьведкай, і яна паказала суду яго патрэт у паліцэйскай форме царскіх часоў. Па гэтым патрэце тут-жа сьведка Зямкевіч пазнаў асобу надта падобную да таго „Пузырёва“, які быў начальнікам Лянкевіча, калі той служыў у бальшавіцкай паліцыі.

Пасьля дапроса сьведкаў, які цягнуўся больш дзьвёх гадзін, пачаўся агляд рэчовых доказаў.

Неяк сьмешна і сумна было бачыць гэтыя „рэчовыя доказы“, завернёныя ў два папяровыя пакункі: няўжо-ж гэта ўсё, чым хацелі пагубіць Польшчу, — дзяржаву першараднай эўрапэйскай велічыні?

Ня гледзячы на гэта, а можа й *дзеля гэтага* пракурор у сваёй досыць доўгай (1 г. 15 м.) прамове пастараўся перш за ўсё, як магчыма, раздуць і занадта павялічыць значэньне гэтае справы. Пяць гадоў толькі прайшло з часу ўваскрашэньня Польшчы, і ўжо ўзьнялася гэткая сур'ёзная небясьпека для яе суцэльнасьці ў відзе гэтак шырока нарыхтованага аружнага загавору. Усё польскае грамадзянства з надзвычайным зацікаўленьнем і напружанай увагай прыглядаецца да вынікаў гэтага працэсу (гэтае „ўсё польскае грамадзянства“, зацікаўленае справай, прадстаўляў з сябе *адзін* чалавек, пішучы гэтыя радкі, бо апрача яго, *нікога з польскага грамадзянства* сярод публікі ня было, ня было нават карэспандэнтаў). Далей пракурор намаляваў адносіны да гэтага „загавору“ і ўчасьце ў ім замежных дзяржаў, падтрыманьне яго з

Адгэтуль вывад, што *работнікі пануючай нацыі павінны дапамагчы паняволенай нацыі вызваліцца ад нацыянальнага ўціску, бо „інтэрнацыянальны рух пралетарыяту наагул магчымы толькі паміж незалежнымі нацыямі*“.

II Інтэрнацыянал, складаючыся пераважна, бадай выключна, з сацыялістычных партыяў дзяржаўных нацыяў, мала цікавіўся нацыянальным пытаньнем, і нацыянальны рух разглядаў, як рух контр-рэвалюцыйны. Разьвязаньне нацыянальнага пытаньня бачылі, хоць гэта і не падкрэсьлівалася асабліва, але натуральна мысьлілася і праводзілася ў штодзенным жыцьці,— у асыміляцыі слабейшых культурна нацыяў больш сільнымі. Падобна, як у эканамічным жыцьці больш адсталыя і слабыя прадпрыемствы ня могуць вытрымаць канкурэнцыі з больш моцнымі і збудаванымі па апошняму слову тэхнікі павінны быць праглынуты імі, так і ў нацыянальным жыцьці падтрыманьне слабых нацыянальнасьцяў лічылася актам рэакцыйным, які можа толькі затамаваць і аслабіць тэмп разьвіцьця нармальнага гістарычнага працэсу. І гэты пагляд на нацыянальнае пытаньне, знаходзіў, быццам, апраўданьне ў вядомых словах Энгэльса: „Мы прызнаём і сымпатызуем нацыянальным змаганьням толькі вялікіх і вядомых гісторыі нацыяў Эўропы“.

Ясна, што гэткі пагляд на рэчы зусім памылковы. Мы ня будзем тут гаварыць аб тым, які народ можна лічыць жыцьцяздольным і гістарычным. Магчыма, што ў пачатку разьвіцьця капіталізму, у тыя часы, калі Энгельс выказаў гэты свой пагляд, так і было ў запраўднасьці, што ён меў магчымасьць дасьледзіць, што жыцьцяздольнасьць выяўлялі толькі „вялікія і вядомыя гісторыі“ нацыі Эўропы. Але гэта ня значыць, што так справа павінна быць заўсёды. Падзеі апошніх дзесяткаў гадоў сьведчаць аб вялікім нацыянальным прабуджэньні і адраджэньні „малых і невядомых гісторыі“ народаў, якія выказваюць такую-ж, калі ня большую жыцьцяздольнасьць, чым вялікія. Прыклад Японіі, якую Энгэльс залічаў да нежыцьцяздольных, зьяўляецца красамоўным падцьверджаньнем гэтага...

У сучасны мамэнт, калі адраджэньне малых недзяржаўных народаў ідзе хуткім тэмпам, нацыянальнае пытаньне мае вялізарнае значэньне і гэтае пытаньне можа разьвязаць толькі пралетарыят у рамках сацыялістычнага гаспадарства, бо толькі сацыялістычны лад зьнішчыць усялякія формы вызыску і ўціску, у тым ліку і нацыянальнага. Сацыялізм-жа павінен падыходзіць да разьвязаньня гэтага пытаньня з пункту гледжаньня прызнаньня поўнага права кожнай нацыянальнасьці на самаазначэньне, і ня толькі ў тэорыі, але на практыцы і ў сваей штодзеннай палітыцы павінен распачаць акцыю за зьдзейсьненьне гэтага лёзунгу.

І зусім памылковы пагляд тых сацыялістаў, якія, як гэта рабіў і цяпер робіць II Інтэрнацыянал, ухіляюцца ад разьвязаньня нацыянальнага пытаньня, пакідаючы яго на апеку буржуазіі. Розьніца паміж буржуазіяй і пралетарыятам зьяўляецца ня ў тым, як зусім слушна заўважыў Зіноўеў на паседжаньні пашыранай Экзэкутывы Комінтэрну, што буржуазія мае нацыянальнае пытаньне, а пралетарыят яго ня мае, а ў тым, што буржуазія ня зможа здавальняюча разьвязаць гэтае пытаньне, тады калі пралетарыят мае магчымасьць яго разьвязаць у межах сацыялістычнага ладу.

Сьцьвердзіўшы, што толькі пралетарыят можа адначасна з клясовым вызваленьнем зьдзейсьніць і нацыянальнае вызваленьне, пяройдзем цяпер да ацэнкі ролі буржуазіі паняволенай нацыі ў яе барацьбе за нацыянальнае вызваленьне. І тут мы павінны прызнаць, што гэтая роля буржуазіі бязумоўна зьяўляецца ў пэўныя мамэнты рэвалюцыйнай, робячы яе ў працягу пэўнага часу саюзьнікам працоўных клясаў. Беспасрэднае рэвалюцыйнае значэньне буржуазнага вызваленчага нацыянальнага руху палягае ў тым, што аслабляе сілу імпэрыялізму пануючай нацыі і тым самым павялічвае шансы на ўдачу барацьбы пралетарыяту пануючай нацыі; такім чынам буржуазія адыграе тут рэвалюцыйную ролю пастольку, паскольку яна змагаецца проціў імпэрыялізму мэтраполіі.

Ня трэба толькі забываць, што як тая, так і другая буржуазія маюць па сутнасьці аднолькавы клясовы інтарас і гэтая барацьба павінна рана ці позна кончыцца кампрамісам, які захавае ў большай ці меншай меры пасрэдна ці беспасрэдна паняволеньне большасьці нацыі. (Прыклад Ірляндыя). І вось гэты мамэнт павінен выкарыстаць пралетарыят, паказваючы здраду буржуазіі, пераносячы барацьбу на чыста клясовы грунт як работнікаў, так і працоўнага сялянства, бо толькі працоўныя клясы запраўды абароняць інтарэсы краю і нацыі.

Гэтая ацэнка ролі буржуазіі знайшла свае выражэньне ў рэзалюцыі Нямецкай Камуністычнай Партыі: „Нямецкая буржуазія, пабітая ў вайне, прымушана вясьці барацьбу проціў пераможца—антантскага імпэрыялізму, прымушана рабіць высілкі, каб аслабіць кайданы вэрсальскага міру. Дбаючы, каб утрымаць сваё панаваньне над работніцкай клясай, праводзячы з гэтай мэтай контр-рэвалюцыйную палітыку, яна сваім становішчам проціў антантскага капіталу адыграе рэвалюцыйную ролю“.

Усё гэта трэба мець на ўвазе, калі падыходзіць з ацэнкай да нацыянальных рухаў. Тым больш павінны лічыцца з гэтым сацыялістычныя партыі пануючых нацыяў. Нігілізм у нацыянальным пытаньні, які прыкрываецца плашчом дрэнна-разумеемага інтэрнацыяналізму, мусіць спаткацца з вострым прысудам з боку ўсіх запраўдных сацыялістычных партыяў. Гэта ў першую чаргу павінна зразумець Польская Сацыялістычная Партыя (P. P. S.), якая на першы плян у сваей рэзалюцыі па нацыянальнаму пытаньню высоўвае змаганьне з нацыяналізмам нацыянальных меншасьцяў, а сама ўвесь час вядзе ўгадовую палітыку адносна да сваей роднай буржуазіі, ухваляючы на Кракаўскім Кангрэсе вольную руку сваім партыйным уладам у тварэньні і падтрыманьні коаліцыйных буржуазных урадаў. Вось гэтая ўгадовая палітыка P. P. S. ня можа знайсьці ніякага апраўданьня, бо роля буржуазіі пануючай нацыі заўсёды ёсьць і будзе сацыяльна-рэакцыйнай.

Кумельган.

боку Літоўскага Ўраду і Горадзенскага архірэя Уладзіміра (sic!), паказаў на ролі розных асобаў, асабліва В. Маслоўскай і Жабінскага, доўга затрымаўся на дзейнасьці Барана і Якавюка, якіх вобразна выявіў ў відзе сур'ёзных палітычных загаворшчыкаў і агентаў гэнага-ж Ластоўскага, які ў сваю чаргу мае цесную сувязь і кантакт з урадамі літоўскім, нямецкім і радава-расейскім. Лянкевіча ён выявіў у відзе польскага патрыёты, і калі-б ня гэты яго патрыётызм, дык Польшча падпала-б пад сур'ёзную небясьпеку замаху на яе дзяржаўную цэласьць. У сваёй прамове пракурор надта мала і рэдка апіраўся на запраўдныя юрыдычныя дадзеныя, а больш стараўся націскаць на пачуцьцё судзьдзяў і на іх патрыётызм. Агулам кажучы, прамова яго была больш падобна да аратарскай прамовы парлямэнцкага пасла, чым да прамовы юрыста, які імкнецца абапёрціся на довады, маючыя юрыдычную вартасьць. **Прысутны.**

(Далей будзе).

З УСЯЕ БЕЛАРУСІ.

ХРОНІКА.

Вечарына. Беларуская Драматычная Майстроўня ладзіць на 19 гэтага студзеня вечарыну „Праводзіны Колядаў". Пастаўлена будзе камэдыя Крапіўніцкага „Пашыліся ў дурні" пры ўчасьці сябраў Драмат. Майстроўні Ф. Аляхновіча, Я. Гапановіча, Л. Звонскага і А. Міхалевіча. Пачатак а $7^1/_2$ гадз. вечарам.

Новыя кніжкі. Вышла з друку і прадаецца ў Беларускай Кнігарні кніжка Сулімы „Прафэсар Зьдзехоўскі аб беларускай душы", выданьне газэты „Змаганьне".

Беларускім Аддзелам „Віленскага Выдавецтва Б. Клецкіна" ў хуткім часе мае быць выдрукавана повесьць амэрыканск. пісьменьніка Марка Твэна „Прынц і жабрак" у перакладзе на беларускую мову Краўцовага Макара.

Адозва. Прэзыдыум Аб'яднаньня Беларускага Паступовага Студэнцтва, маючы на ўвазе наладжаньне найбліжэйшых стыкаў з усімі беларускімі студэнцкімі арганізацыямі на Бацькаўшчыне і за межамі, з мэтай азнаямленьня з працай іх і з думкамі, якія пануюць сярод беларускага студэнцтва а таксама неадкладнага склікаНьня ў магчыма найбліжэйшы тэрмін „Беларускага ўсестудэнцкага зьезду" — гэтым зьвяртаецца да усіх беларускіх студэнцкіх арганізацыяў з просьбай аб прысылцы сваіх адрасоў, а таксама паведамленьні аб сваей працы, жыцьці, думках і адносінаньні студэнцтва да беларускага руху ў яго сучасным становішчы, роўна-ж адносінаньні да намечанага зьезду і шляхоў да яго зьдзейсьненьня.

Прэзыдыум А. Б. П. С. добра ведаючы, што выказаныя думкі аб найбліжэйшых стыках і намечаных патрэбах жывуць сярод усяго беларускага студэнцтва, спадзяецца, што яно адгукнецца на наш заклік.

Пажадана было-б, каб і беларускае студэнцтва, якое яшчэ не арганізована ў якім-колечы мейсцы, але арганізацыя наладжваецца, таксама прыслала паведамленьне.

Адрас прэзыдыума: Чэхаславакія, Прага VI, Неклленова ул., 4, у п. Табаржыковэ, В. Г-чу (пісаць лацінікай).

Весткі з вёскі.

Ізабэлін, Ваўкавыскага пав.

Калі, здаецца ў 1921 годзе, была агульная перапіс жыхароў Польскае Рэспублікі, зьявіўся і ў нашу вёску Казейкі, Ізабэлінскае гміны пісар. Сабраў сялян у адну хату і пачаў пісаць. Пісаў, пісаў, а калі дайшло да пытаньня „jakiej narodowości", дык, нічога нікому ня кажучы, нічога ні ў кога ня пытаючы, пачаў пісаць палякамі. Нашы сяляне, убачыўшы гэта, запратэставалі, крычучы: „Што пан робіш! Мы-ж—беларусы і ніколі не пазволімо, каб нас ашуківалі" і сталі дамагацца, каб іх запісалі беларусамі. Тады гэты пісака прызнаўся, што калі ён быў на курсах у Ваўкавыску, дык пан староста прыказаў, крый божа, нікога ня пісаць беларусамі. Маскалямі, французамі ну індзейцамі, кажа, можна запісаць, абы толькі ні беларусамі. А калі нашыя сяляне цьвёрда сталі на сваім, дык тады пан пісар пад „вялікім страхам" згадзіўся зваволіць жаданьне сялян, але запісаў „народовасьць" алаўком і то цененька-цененька, ну вядома, каб потым можна было выцерці і выпаўніць „загад" пана старосты.

Зноў, калі ў 1922 годзе, у пачатку чэрвеня ў Ваўкавыску меў адбыцца беларускі зьезд (які добра ня ведаю, бо даведаўся аб ім вельмі позна), на які ўсе дэлегаты мусілі мець пасьведчаньні ад гміны, дык пан староста „poufnie" загадаў усім войтам такіх пасьведчаньняў не даваць.

Цяпер такое-ж „хожденіе по мукам беларускай душы" адбываецца пры атрымліваньні з староства пашпартоў. Тут дык цэлая бяда. Можа з сотні беларусаў аднаму як-колечы і ўдасца астацца беларусам, а так усіх бяз спросу і праваслаўных, і каталікоў, і сьвядомых, і несьвядомых гвалтам цягнуць да „narodowości polskiej". А калі хто з сьвядомых беларусаў моцна трымаўся свайго, дык пачынаюцца пагрозы, адмаўляюцца запоўніць бляннкеты, не пазваляюць і самому запаўняць, а калі каму і ўдасца, дык ніводзін „referent" ні ў водным вакенцы ня прыйме гэтага з „беларусам" бляннкету, а адашле яго на папраўку. Усё гэта адчуў на сваей уласнай скуры і я, але ў канцы усё-ж ткі запісалі ў „палякі".

Цікава, што думае, выраблюючы такія фацэціі п. стараста? Ня верыцца, каб ён думаў, што пасьля яго запісаў мы запраўды будзем палякамі. Не, паночку! Можаце запісаць нас, як вам падабаецца, але душа наша назаўсёды застанецца такой самай і мы свайго беларускага, свае народнасьці ніколі ня вырачамся, бо яе любім, яе кахаем, ёю жывем, ёю гардзімося. Мы маем надзею, што словы Curti, калісьці сказаныя да польскага народу: „Хаця вораг вашу зямлю пустошыць і цісьне, мейце надзею: зарніца вольнасьці блісьне"—прыстасуюцца і да нас беларусаў.

Сьцяпан Баярскі.

Дописы.

Беларусы у Латвіі.

Вясковы тэатр.

На другі дзень Каляд 26/XII 23 г. адбыўся спэктакль у вёсцы Шнёкава, Прыдруйскай гміны. Артысты-аматоры ставілі тры рэчы: 1) „Ад яе ўсе гатункі" Л. Талстога, 2) „На валасінку ад сьмерці" Алякрынскага і 3) „Дзяліцьба" Несьцяроўскага.

Найлепей прайшла апошняя „Дзяліцьба", у якой прыймалі ўчасьце Уладзімір Іваноўскі,—Мікола Талерка і Зося Рукман. Чым болей людзей, тым блажэй рабіць і драней выходзе. Так і ў нашых вясковых тэатрах. Блага тым, што няма добрага суфлёра. Апошняя п'еса йшла добра, дзякуючы яшчэ таму, што суфліраваў Адольф Вурбановіч.

29/XII 23 г. адбыўся кіно-тэатр, які дэманстраваў прыежджы мэханік з Краслаўскі. Прайшло шмат цікавага, але ўжо не навіна. Шла драма, камэды і хроніка Латвіі.

Артыстамі-аматорамі Шнёкаўскай трупы на новы год рабілася бязплатная вечарына, на якой было шмат гасьцей. Прайшла дужа добра. Была адна перашкода, гэта тыя асобы, якія варожа адносяцца да беларускага. Сям'я не бяз вырадка, ёсьць і ў нас гэткія, выявілі сябе і тутака і нашаму вучыцелю М. Т., які ідэйна адносіцца да роднага, хацелі нарабіць няпрыемнасьцяў. **Гэндаляў.**

Беларусы у Амэрыцы.

(Ад уласнага карэспандэнта).

200 доляраў сіротам.

На сходзе Беларускага Народнага Таварыства 7 сьнежня 1923 г. пастаноўлена: да часу, калі выясьніцца, колькі зыску дало прадпрыемства 2 сьнежня, сьпешна выслаць Беларускаму Таварыству Помачы ахвярам вайны на беларускіх сірот 200 доляраў. Грошы гэтыя ад імя Б. Н. Т. пасланы 8 сьнежня 1923 г. у Вільню на імя Пасла Б. Тарашкевіча.

Пішыце да нас аб жыцьці-быцьці вёскі, аб сваіх ворагах і прыяцелях. Хай кожны падпішчык „Змаганьня" будзе і яго супрацоунікам.

Вечар на прэсовы фонд.

Беларускае Народнае Таварыства ладзіць у Чыкага 9 сакавіка 1924 году чарговы дабрачынны вечар, чысты зыск ад якога будзе пасланы ў Заходнюю Беларусь на прэсовы фонд (выдавецтва і часопісі). Вечар ладзіцца ў вядомай тут вялікай Вэст-Сайдскай Аудыторыі.

БІБЛІЯГРАФІЯ.

Перавясла, часопісь Беларускага Паступовага Студэнцтва ў Празе. № 1. Лістапад 1923 г. 64 стар.

Зьмест: Начны сьветагляд, верш Л. Родз—іча. Вершы І. Дварчаніна, В. Русака і Ул. Ж. Сернік, апавяданьні Курыуса. У справе ацэнкі беларускага адраджэньня, У. Ж. Мэты і заданьні, Т—ш. Аб'яднаньне Беларускага Паступовага Студэнцтва, Н. Беларускае студэнцтва і яго найбліжэйшыя патрэбы, В. Г. Да 400-ых угодкаў на Беларусі, Ул. Жылкі. Паступовасьць ці рэакцыйнасьць? А. Рэнскага. Лес, эскіз Г—ка. Аркуш паперы, Наля. Успаміны, Г. Д. Узьлёт на прадвесьні, Янкі Пыла. Спроба экскурсіі ў перадгістарычны пэрыяд гісторыі беларускага народу і краю па данных географічнай номэнклатуры, І. Дварчаніна. Клясычная фармуліроўка тэорыі гістарычнага матэрыялізму, пераклад А. Рэнскага. Бібліяграфія. Хроніка.

Ахвяры на прэсовы фонд.

Ад гр. М. Ф-ча з Філядэльфіі 10 дал., ад гр. Ліньніка—з Бостона 5 дал., ад гр. вёскі Х-чы, Валожынскага пав. 10.000.000 м., ад гр. Х. 15.000.000 м.

Курс на грошы.

Варшава, 11-га Студзеня.

(Офіцыяльна).

Даляры	9.900.000
Фунты штэрл.	42.500.000
Франкі франц.	480.000
Франкі швайц.	— — —
Франкі бэльгійск.	423.000
Ліры італьян.	428.000
Боны злотэ	1.600.000

ГРАМАДЗЯНЕ! Дарагоуля расьцець. Выдаваньне цяпер газэты вымагае вялікіх коштаў. Зьбірайце сярод знаёмых ахвяры на беларускі прэсовы фонд! Падтрымлівайце сваю газэту акуратнай высылкай падпісных грошай. Заахвочвайце да падпіскі другіх!

Рэдактар-Выдавец **М. Шыла.**

Друкарня **Левін і Сын**, Вільня, Нямецкая 22.